

fint blik for disse øjeblikke, og det gør hendes bog værd at læse.

Peter Stein Larsen

Strunge uden profil og nuance

Knud Munck: *Michael Strunge. En biografi*. Kbh. 2001 (Lindhardt og Ringhof).

Den litterære biografi er kommet for at blive. Det kan synes som om årtiers litteraturvidenskabelige retninger med skarp front mod biografismen og doktriner om »impersonalism«, »intentional fallacy«, »intrinsic approaches« »death of the author« etc. har virket stik modsat. I hvert fald har antallet af biografisk anlagte afhandlinger næppe været større inden for dansk litteraturforskning end inden for de sidste to årtier, hvor talrige store og mindre forfattere er blevet taget under behandling: Leonora Christine, Ewald, Kierkegaard, Aarestrup, H.C. Andersen, Johanne Luise Heiberg, Brandes, Sophus Clausen, Johannes Jørgensen, Helge Rode, Nexø, Johannes V. Jensen, Tom Kristensen, Thit Jensen, Paludan, Blixen, Jæger, Ditlevsen, Panduro og Thorkild Hansen. Der er således med Knud Muncks *Michael Strunge. En biografi* hverken noget overraskende i genren eller det specifikke emne.

Når der kommer en biografi om Strunge, er det selvfølgelig ikke, fordi der ikke er skrevet om denne digter før, såsom en indsigtfuld og instruktiv læsning af forfatterskabet af Anne-Marie Mai og Michael Strunge i fællesskab

med titlen *Mai Strunge* (1985), og en velfungerende undervisningsbog om digteren af Vibeke Blaksteen, der hedder *Væbnet med ordenes vinger* (1991), for nu ikke at nævne den snes artikler, der er skrevet om ham. Men *Michael Strunge. En biografi* har et andet mål end alle de ovennævnte værker, idet den – som i tilfældet med de 20 andre litterære biografier fra de sidste årtier – minutløst ønsker at kortlægge forløbet fra vugge til grav hos et af de største fænomener inden for nyere dansk digtning.

Hermed også nævnt baggrunden for, at der *måtte* komme en Strungebiografi, nemlig at denne digter med sit 27-årige liv, sin evne til at ville blande sig i alt, sin karismatiske udstråling, sin psykiske sygdom og sin blændende lyrik i første halvdel af 1980'erne kom til at overstråle alle andre digtere i Danmark. Han blev annonceret som generationsbannerfører, og der blev fra mediernes side drevet rovdrift på såvel hans eksplosive replikker som hans skrøbelige psykiske konstitution. Og at det lykkedes Strunge at få skrevet de 11 bøger, han gjorde, i sit turbulente liv med talrige psykiatriske indlæggelser og alle mulige og umulige ikke-poetiske aktiviteter er i sig selv en gåde, der har bidraget til den mytedannelse om digteren, som har været tilstede i de sidste tyve år.

At der skrives en biografi om Strunge har kort og godt den samme baggrund, som når der er lavet biografier om digtere som Rimbaud, Hemingway, Tom Kristensen, Blixen og Tove Ditlevsen, og næppe nogensinde om eksempelvis Malinowski, Højholt, Inger Christensen og Søren Ulrik Thomsen, nemlig at der i det første til-

fælde er tale om farvestrålende digterpersonligheder, der har gjort alt muligt for at iscenesætte deres liv og aldrig har adskilt digtning og liv.

Sammenhænge mellem liv og værk kan dog naturligvis drages på mange måder, og spændvidden mellem de afhandlinger, der kan karakteriseres som biografiske er særdeles stor. Der aftegner sig – som bl.a. Johnny Kondrup har påpeget – i hvert fald to polariteter. For det første mellem biografiske værker, der primært koncentrerer sig om henholdsvis værket og personen. Og for det andet mellem på den ene side såkaldte »rub-og-stub-biografier« – med Hans Brix' værker som arketyper – hvor stort og småt fra personens liv optegnes i en stor kaotisk strøm, og på den anden side de fokuserede – med Henriksen-skolens biografier som dominerende eksempler – hvor materialet ordnes i forhold til en forestilling om en »livsskæbne« eller »individuation« eller et synspunkt på eller et mønster i forfatterskabet som helhed. Skal man placere Muncks bog – hvilket jeg senere vil vende tilbage til – kan den relativt entydigt kategoriseres som en personorienteret »rub-og-stub-biografi«.

Knud Muncks biografi består af 15 afsnit, der med mange detaljer beskriver Strunges liv fra barndommen i Hvidovre over gennembruddet som digter, engagementet i den københavnske punkbevægelse, samlivet med kvinder, samværet med digterkolleger og de mange psykiske sammenbrud og frem til selvmordet i 1986. Efter disse afsnit er der placeret »Noter«, »Kilder« og »Dataliste«, og dette fylder (hold fast!) 124 sider. Og her har man et af kendetegnene ved biografien, nemlig den

enorme research og omfattende indsamling af vidnesbyrd om Strunges liv, hvor også over 100 personer takkes i forordet for interviews m.m.

Skal man fremhæve det felt, hvorpå Muncks værk utvivlsomt vil have betydning for en fremtidig Michael Strungeforskning, er det i påvisningen af intertekstualiteten mellem Strunges digtning og den rockpoesi, som digteren i voldsom grad var påvirket af. Munck lægger her tørt og sagligt det ene citat efter det andet af David Bowie, Patti Smith, Lou Reed, Joy Division, New Order, The Cure, Talking Heads og Roxy Music ved siden af uddrag fra Strunges digtning og påviser grundigere end nogensinde før det klare ekko, der er tale om i digterens tekster.

Der er imidlertid generelt alvorlige problemer i Muncks arkivar-kontoristagtige »rub-og-stub«-tilgang til det biografiske. Der mangler en optik på og bevidsthed om, hvad det er for et ærinde, han er ude i. Noget sådant findes eksempelvis i Jens Andersens og Poul Behrendts biografier om henholdsvis Tom Kristensen og Thorkild Hansen, hvor en tese om forfatterens specielle psykoseksuelle præferencer af ødipal eller fortrængt homoseksuel art forfølges på blodhundemanér ud fra den idé, at der herigennem leveres en nøgle til de uklare punkter omkring et forfatterskab og dets tilblivelse. Man kan så være uenig i disse biografisters synspunkter, men profileret, stringent og sammenhængende argumentation bliver der tale om. I Muncks biografi mangler synspunktet på forfatterskabet helt. Der famles i blinde, og den 'gåenbag-om-myterne', der er intenderet, lykkes ikke.

Muncks metode, hvis man kan kalde det sådan, er at lade de ca. 100 kilder tale i munden på hinanden, og alt for meget kildemateriale refereres bevidstløst, uden at man finder en fortolkende distance til eller gennemlysning af det. Man når ikke frem til nogen essens, hvad angår spørgsmålet om såvel Michael Strunges personlighed som hans værk.

En del af problemet har at gøre med, at Munck er for pæn og glat i sine karakteristikker. Et eksempel: Man får først et citat fra et af Strunges mange og berømte rasende angreb på en anmelder, der ikke har været tilfreds med hans seneste digtsamling – og citatet (Strunge taler om »pølseskribenter«, »fjolser« »lokumskritik« etc.) bekræfter selvfølgelig, hvad der er pointen: At Strunge, hvad angår sårbarhed, hysteri og paranoia over for andres holdninger til hans forfatterskab, har overgået de fleste digtere. Og så konkluderer Munck gudhjælpemig hyggeligt pludrende om Strunge (der jo som bekendt skrev i en tvangsrus om natten og led af kronisk søvnløshed!): »Provinspressens synspunkter har nok irriteret Strunge en del, men forstyrret hans nattesøvn har de næppe« (p.100).

Ligeså uheldig er den bevidstløst refererende stil, når Munck taler om andre forhold end Strunges egne. Talrige overfladiske og unuancerede subjektive udsagn anføres, som om de var objektive sandheder. En plat karikatur af 1970'ernes danske digtning, der »kom til at køre i tomgang og udarte til halvprivate optegnelser«, efterfølges af følgende bemærkning: »Det var den ellers begavede digter Vita Andersen og hendes 100000 *Tryghedsnarkomaner* et skræmmende eksempel på« (p. 80). Man

spørger sig selv, hvad det er for en litteraturhistorisk beskrivelse, der på denne måde bruger affektstyrrede og polemiske spidsartikler af Strunge, Borum eller Skyum-Nielsen fra starten af 1980'erne som sandhedsvidner, når de seneste års litteraturkritik har gjort billedet af 1970'ernes danske digtning langt mere nuanceret – ikke bare ved at påpege Vita Andersens litterære kvaliteter, men så sandelig også ved at påvise i hvor høj grad denne og andre 70'er-digtere har haft betydning for poeter fra 1980'erne og 1990'erne såsom F.P. Jac, Klaus Lynggaard, Naja Marie Aidt, Kirsten Hammann, Pia Juul og Pia Tafdrup.

Og når man taler om Jac, har man blandt de mange eksempler på manglende refererende distance følgende beskrivelse: »Jac følte sig mere som en gemen borgerlig socialdemokrat, der var til kødets lyster og et liv som bohème« (p.78). Skal Jacobs subtile beskrivelse af sin egen person parafaseres, skal der vel bare et lille blik til for den kokette selvironi i denne digters stil? For kom da lige og kald den unge Jacobs digtning »borgerlig« eller »socialdemokratisk« én gang til.

Ønsker man at få en fornemmelse af forskellen på og forholdet imellem de to største naturtalenter inden for dansk digtning fra de sidste årtier, Strunge og Jac, er de indføjede, skarpe, underfundige og blændende formulerede replikker fra Jacobs skuespil *Som om vi ikke var plot nok* (2001) et langt mere værdifuldt litteraturhistorisk materiale end Muncks biografi. Med et enkelt replikskifte kan Jac spidde de to digteres forskellige poetiske optikker. Først siger den højtidelige utopiske drømmer Strunge henåndet: »Vi ligner hinanden så forfædelig meget. Det er vældig godt,

det du har skrevet. Det er et brud med al tidligere litteratur ligesom mit eget. Vi er de kommende, det kan jeg mærke. Jeg tror vi bliver selve generationen. Det nye kosmiske kaos. Mon ikke det er vores egoer.« Hvorpå den jordbundne sensualist Jac lakonisk replicerer: »Jeg synes mere det handler om fysisk akavethed, som jeg så lader gå ud over det gængse sprog.« Sådan!

Et andet eksempel på en gummi-fodsagtig kildeanvendelse er et interview med digteren, hvor denne i en af sine psykiske kriser udtaler, at han forbinder *Vi folder drømmens faner ud* med »en kvælningfølelse som efter at have spist tusind kager«, hvorefter Munck anfører, at »sådan føltes det også at læse digtene« (p.115) Man tror ikke sine egne øjne, men platheder af denne type er faktisk, hvad Munck byder på, når han skal karakterisere et af de mest fremragende eksempler på dansk metaformodernisme fra 80'erne. Biografien udviser en forstemmende lille fornemmelse for eller indsigt i Strunges digtning.

Muncks biografi adskiller sig fra en del nyere biografier ved, at der stort set ingen vægt er lagt på egentlige tekstillæsninger. Det er i denne sammenhæng værd at bemærke, at nogle af de skarpste og mest originale læsninger inden for centrale danske forfatterskaber forekommer i afhandlinger, der har relation til den Aage Henriksen'ske variant af den biografiske metode, såsom Jørgen Elbeks *Johannes V. Jensen* (1966) og Mogens Bjerring Hansens *Person og vision* (1972). Faktisk er sammenstød mellem biografiske ansatser og eksempelvis nykritisk eller formalistisk orienterede analytiske manøvrer i de senere

år snarere blevet reglen end undtagelsen.

Et eksempel på dette er den nye udgave af *Danske digtere i det 20. århundrede*, hvor et par snese yngre danske litterater, der næsten alle har dét tilfælles, at de absolut ikke ser sig selv som biografister, er blevet sat til at skrive inden for den genre, der i sin tid var inkarnationen af denne metode, nemlig forfatterskabsportrættet. Og at den skarpe dikotomi biografisk vs. ikke-biografisk er i opbrud, lader sig også læse ud af Jørn Erslev Andersen elegante polemiske essay »En ny personkult« (1993), hvor Erslev midt i en bredside mod 1980'ernes biografiske bølge med Keld Zereuneiths trilogi som flagskibet anfører: »Zereuneiths analyse af Aarestrup's metriske særegenheder ganske enkelt er fremragende, ligesom man bliver klog på Sophus Claussens særegne, sært sammenvævede billedsprog og visse sider af de allegoriske træk i hans digtning«. Er det således ikke i litteraturvidenskabelige afhandlinger med biografisk tilsnit en på forhånd givet præmis, at man ønsker at skærpe opmærksomheden over for det specifikt litterære i en digters værk, så er det ikke desto mindre ofte resultatet.

Vender vi tilbage til denne anmeldelses objekt, mangler man stadig en god biografi om Strunge. Det kan naturligvis anføres, at Muncks biografi kan skabe appetit på Strunges forfatterskab, da bogen byder på en letlæselig og underholdende historie om digterens liv, hvor også Prins Knud i lange omstændelige noter kan få forklaret, hvad en »anti-Orwell'sk drøm« (p.102) eller »automatskrift« (p.115) er. Men for den mindre ydmyge læser, der kræver nuancerede behandlinger af litteratur-

historiske og -analytiske problemstillinger, er der ikke meget at komme efter.

Det nærmeste, man kommer en tese om Strunges digtning i Munccks bog, er den gammelkendte pointering af en udbændthed i slutningen af forfatter-skabet. Desværre synes noget af det samme at gælde for dette biografiske projekt. Den imponerende research, hvad angår indsamling af materiale og undersøgelse af den kontekst, Strunges forfatterskab kan placeres i, giver store løfter. Men disse er ikke blevet indfriet i den resterende del af arbejdet med bogen.

Anne Borup

Metafiktion

Anker Gemzøe, Britta Timm Knudsen og Gorm Larsen (red.): *Metafiktion – selvrefleksionens retorik*. Kbh. 2001 (Medusa).

Metafiktion er en litterær term, der ofte bruges i flæng – især når talen er om romanlitteratur fra det 20. århundrede. Den enkleste og bredeste måde at sige det på kunne lyde: metafiktion er litteratur, der peger på sig selv. Det er der rigtig megen litteratur der gør. Og andre kunstarter. Det afgørende kriterium må derfor være, hvordan der peges og hvad der peges på. Den russiske formalist Roman Jakobson gjorde f.eks. 'den poetiske funktion', dvs. lyriske teksters pegen på sig selv som sprogligt materiale og formelle gentagelsesstrukturer, til et konstituerende træk ved al poesi. Viktor Shlovsky definerede det specifikt litterære ved litteraturen som en underliggørelse af normalt sprog;

man kunne sige, at 'litterariteten' her forstås som en effekt af forskellen mellem konventionel sprogbrug og brud med konventionerne. Hvad peger metafiktion da på?

Nu er der hjælp at hente i antologien *Metafiktion – selvrefleksionens retorik*, første bogudgivelse i en serie modernismestudier med udspring i forskningsprojektet *Betydende Former. Modernismens Retorik*. Her giver ti forskere deres bud på metafiktion 'i moderne litteratur, teater, film og sprog'. En vigtig motiverende faktor i udredningsarbejdet er et opgør med den udbredte forestilling i megen litteraturteori om metafiktion som et fænomen begrænset til den postmoderne roman. I stedet vil man, fremgår det af indledningen, forstå metafiktion som et sammensat fænomen, både epokalt og formelt.

Artiklerne inddrager flere genrer: kortprosa, romanprosa, lyrik, drama og film; nogle tilgange er rent teoretiske, andre analytiske og nogle forener teori og analyse. Også selve emnet skifter: nogle skriver faktisk om metafiktion, mens andre beskæftiger sig med meta-litteratur, metalingvistik eller litterær selvrefleksion. Antologien deler på godt og ondt vilkår med andre eksemplarer inden for sin genre. Den charmerer med sin diversitet. Og irriterer med sin mangel på enhed. En måde at skaffe sig overblik i mangfoldigheden kunne være at se på, hvordan metafiktions-terminen defineres. Her viser der sig to veje, groft sagt. Enten lægges vægten på meta-aspektet, hvilket fører til brede og inklusive definitioner. Eller fokus ligger på fiktionsbegrebet, hvilket giver anledning til smalle og eksklusive bestemmelser. I førstnævnte tilfælde opfattes *meta*-fiktion som en bred vifte af